

kansli@arkitekt.se
08-505 577 00

www.arkitekt.se

Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se
li.bb@regeringskansliet.se
Diarienumr: LI2023/02459

Stockholm 2024-05-31

Yttrande över remiss av Boverkets rapport 2023:20 Gränsvärde för byggnaders klimatpåverkan och en utökad klimatdeklaration

Sveriges Arkitekter är ett fackförbund och en intresseorganisation som driver Sveriges arkitekters gemensamma frågor – från studietiden och genom hela yrkeslivet. Vi står upp för arkitekternas arbetsvillkor och driver kårens intressen för att åstadkomma vackra, hållbara och välfungerande livsmiljöer. Vi har över 14 000 medlemmar och ansluter cirka 90 procent av alla yrkesverksamma arkitekter i Sverige.

Sveriges Arkitekter yttrar sig nedan över Boverkets rapport 2023:20 Gränsvärde för byggnaders klimatpåverkan och en utökad klimatdeklaration jämte kompletteringspromemoria 1549/2022.

Sammanfattning

Sveriges Arkitekter tillstyrker förslaget om införande av gränsvärden för klimatdeklarationer av byggnader men anser att gränsvärdena är alldeles för högt satta för att åstadkomma någon minskad klimatpåverkan. För att ge effekt bör gränsvärdena därför sättas avsevärt lägre än föreslaget.

Sveriges Arkitekter yttrar sig även över de förslag i rapporten om utökade klimatdeklarationer som beklagligt nog inte remitterats. Detta då vi menar att hela livscykeln bör inkluderas omgående i klimatdeklarationerna. Genom att avvakta aviserade åtgärder i det reviderade Energy Performance of Buildings Directive missgynnas ambitiösa och innovativa nationella byggaktörer – och den nödvändiga klimatomställningen fördröjs. Tiden är knapp om vi ska hinna framtidssäkra den svenska bygg- och fastighetssektorn och minska dess klimatpåverkan.

Införande av gränsvärden 2025

Sveriges Arkitekter tillstyrker förslaget att gränsvärden införs 2025. Införande av gränsvärden är en nödvändig förutsättning för att lagen (2021:787) om klimatdeklaration för byggnader ska kunna leda till minskad klimatpåverkan genom till exempel val av mer hållbara material och hållbar design i tidiga skeden, i stället för att enbart dokumentera och befästa rådande utsläpp från byggsektorn.

Nivåerna för gränsvärden 2025 måste sättas lägre

Sveriges Arkitekter anser dock att de föreslagna gränsvärden är alldeles för generöst satta för att få någon effekt i form av minskad klimatpåverkan. Vi vill därför påminna om att klimatdeklarationslagens syfte, enligt dess 1 §, är att minska klimatpåverkan. De nivåer på gränsvärden som nu föreslås uppfyller dessvärre inte lagens syfte.

Föreslagna kravnivåer befäster snarare byggsektorns klimatpåverkan på nivåer som byggnader klarade redan för flera år sedan – och tar inte sikte på hur byggsektorn bygger eller kan bygga idag, och därmed än mindre hur sektorn borde bygga 2025. De byggnader som projekteras idag ligger på avsevärt lägre nivåer. Gränsvärdena borde vara minst i paritet med Sveriges klimatmål samt målen i färdplanen för bygg- och anläggningssektorn. Det är också anmärkningsvärt att Boverkets förslag till gränsvärden är så mycket högre än de som redovisas i Boverkets statistik över klimatpåverkan från de byggnader som hittills klimatdeklarerats, även om de inte utgår från exakt samma systemgränser.

Vi uppfattade att det första steget i införandet av klimatdeklarationerna – själva införandet av lagen – var det som skulle förbereda branschen för metodiken inför en kommande skärpning av lagen. En läroperiod alltså. Men när gränsvärden nu föreslås införas så är dessa inte tillräckligt lågt satta för att åstadkomma förändring. Det är inte rimligt med en ytterligare läroperiod utan nu måste lagen göras verksam.

Många av de byggnader som projekteras idag ligger långt under föreslagna gränsvärden. Med för högt satta gränsvärden är det inte orimligt att anta att de byggherrar och byggföretag som inte arbetar med minskning av sin klimatpåverkan fortsätter bygga ohållbart – och den enda ändringen som åstadkoms är att utsläppen bokförs. Föreslagna nivåer riskerar således att hämma utvecklingen och konkurrenskraften för de företag i byggsektorn som anstränger sig – och i stället gynna de delar av sektorn som inte har för avsikt att ställa om. Många företag som har utvecklat kunskap, investerat i processer och tagit ansvar har gjort detta utifrån antagandet att lagstiftningen skall följa de klimatmål som lagstiftaren beslutat. Låt pionjärerna visa vägen men ställ högre krav och ta ansvar för att resten av byggsektorn också ställer om.

Successiv skärpning av gränsvärden

Sveriges Arkitekter tillstyrker en successiv skärpning av gränsvärden men inte tidplanen och inte med utgångspunkt i de gränsvärden som föreslås för 2025. Om regeringen går vidare med de initiala gränsvärdesnivåerna enligt Boverkets förslag så bör en skärpning införas redan 2028, till väsentligt lägre nivåer. När gränsvärdena sedan ligger på en verksam nivå kan därefter skärpning ske vart femte år. Gränsvärden och skärpningar bör rimligen sättas utifrån de minskningar som måste ske för att klimatmålen ska uppnås. Här finns kunskap att

hämta från initiativ såsom Reduction Road Map för Sverige (Krook & Tjäder, Wingårdhs, Chalmers) som är en gränsvärdesmodell för byggbranschen med olika scenarion som siktar på att hålla den globala uppvärmningen under 1.5 samt 2 grader samt Innovation för klimatet som är en målvärdesmodell framtagen av Innovationsföretagens medlemmar.

Utökade livscykelmoduler och byggdelsomfattning från 2027
Sveriges Arkitekter tillstyrker att klimatdeklarationerna utökas med fler livscykelmoduler men ser gärna på sikt att hela livscykeln inkluderas och fler byggdelar omfattas. Om vi ska kunna vända utvecklingen måste hela branschen redan nu göra än mer omfattande livscykelanalyser. Därför bör en utvidgning av klimatdeklarationskravets omfattning genomföras omgående.

Markarbeten och markförstärkningar bör inkluderas redan 2025

Sveriges Arkitekter har efterlyst att markarbeten inkluderas i klimatdeklarationerna då de har stor klimatpåverkan och vi tillstyrker därmed förslaget. Vi anser dock att införandet bör ske redan 2025, inte 2027 som förslaget anger. Eftersom det är schabloner så borde ett tidigare införande vara möjligt. Annars kommer ambitiösa byggherrar, arkitekter och entreprenörer fortsättningsvis i ett par år till behöva ta fram två delar av de egna klimatkalkylerna – den ena med Boverkets lägre omfattning och den andra som inkluderar fler delar och markarbeten.

Rivning av befintliga byggnader bör inkluderas

Vi delar inte Boverkets bedömning om rivning (sid 97) utan menar att rivning av befintliga byggnader bör ingå i klimatdeklarationen. Däremot anser vi inte att rivning skulle kopplas till markarbeten utan till de delar som omfattas av gränsvärden. Att riva funktionella byggnader för att uppföra nya är resursslöseri och klimatpåverkande och måste därför belasta klimatkalkylen. På samma sätt som återförandet av demonterande delar av en byggnad till återbruk måste gynnas. Branschens alla aktörer måste i större omfattning skifta från att tillgodose behovet av byggnader med nyproduktion för att i stället finna nya sätt att uppgradera och återbruka befintlig byggnadsstruktur. Vi uppmanar därför regeringen att ge Boverket i uppdrag att utreda hur rivning och demontering kan införas i klimatdeklarationerna och gränsvärdesystemet.

Inkludera både ombyggnad och tillbyggnad i klimatdeklarationerna

Sveriges Arkitekter tillstyrker att ombyggnad inkluderas i klimatdeklarationerna. Även här anser vi att de delar som omfattas är för begränsade för att ge största möjliga effekt.

Sveriges Arkitekter beklagar att inget förslag för tillbyggnad presenterats då vi, till skillnad från Boverket, anser att även tillbyggnad har stor klimatpåverkan och bör omfattas av klimatdeklarationerna.

Arkitekten minskar klimatpåverkan i tidiga skeden

Projektören, arkitekten och de tidiga skedena är avgörande för att minska en byggnads klimatpåverkan, när olika utformningar, lösningar och metoder diskuteras. De stora möjligheterna att minska klimatutsläppen ligger i de tidiga valen som handlar om utformning, placering, förädling av befintliga byggnader, alternativ med ombyggnad och tillbyggnad, återbruk av byggnadsmaterial, medvetna materialval, inbyggd flexibilitet för att underlätta framtida förändringar och varsamma markarbeten. Arkitekten är och måste vara en viktig aktör i de tidiga skedena eftersom de arkitektoniska vägvalen och utformningslösningarna är avgörande för att minska projektets klimatpåverkan.

För minskad klimatpåverkan handlar inte enbart om material, teknik och logistik utan om nya designlösningar av byggnader så att de blir klimatsnåla, håller under lång tid och enkelt kan förändras för nya behov och om så krävs slutligen demonteras för att byggnadsdelar ska kunna återbrukas. En stor potential för minskad klimatpåverkan finns i befintliga byggnader, i transformation och i designdriven innovation.

Väl avvägda klimatbeslut måste fattas i tidiga skeden. Därför måste gestaltningsbesluten gå hand i hand med hållbarhetsbesluten och tas tidigt i processen för att garantera beständighet och kvalitet i funktionalitet, material och teknik. Arkitektens design skapar värde på många plan; miljömässigt, socialt, estetiskt, kulturellt och ekonomiskt. Och varje projekt kan alltid göras mer klimatsmart med hjälp av arkitektoniska parametrar. Därför är det viktigt i det fortsatta arbetet med utveckling av klimatdeklarationerna att alla aktörer, inte minst byggherrar, har kunskap om att utformningslösningar är lika viktiga som materialval för att minska klimatpåverkan.

Undersökning av klimatförbättringsarbetets påverkan på gestaltningen

Sveriges Arkitekter vill påminna om att Boverket aviserade i sin rapport Utveckling av regler om klimatdeklarationer av byggnader 2020:13 att det vid den "planerade utvärderingen 2032–33 kan det därför, om inte förr, bli aktuellt att ställa frågan vad som händer med gestaltningen av byggnader om arkitekter strävar mot att bygga med lägsta möjliga klimatpåverkan" och att denna fråga borde börja studeras redan 2024–25. Vi ser fram emot att den aspekten undersöks och belyses då det är av yttersta vikt att utformningen av våra livsmiljöer blir långsiktigt god, kvalitativ och hållbar.

Tobias Olsson
Förbundsdirektör

Margareta Wilhelmsson
Samhällspolitisk chef